

ERDÉLY JOGTÖRTÉNETÉRŐL

Erdély jogtörténete. Szerk. Veress Emőd

■ Lehetőségem volt e kötetet szóban is bemutatni 2018. március 16-án, Bocskai István fejedelem, vagy ahogy a könyv szerzői írják, a „magyarok Mózesének” szülőházában (178. oldal), történelmileg fontos épületben, előkelő erdélyi szellemű társaságban, amelyet főexcellenciájú Kató Béla püspök úr és Egyed Ákos akadémikus úr jelent nekem. Erdély jogtörténetéről Egyed Ákos akadémikus nyomtatásban is megjelent bemutatója után történelmi szempontból nem tudok újat és főleg érdekesebbet mondani (Lásd Egyed Ákos: *Kiváló munka az erdélyi jogtörténetről. Művelődés* 2018/5.), de megpróbálom a jogász szemzőgéből bemutatni a művet.

Először egy vallomással tartozom, amely a történelem iránti érdeklődésemet illeti. Diákkoromban csak a megyei tantárgyversenyekre jutottam el történelemből. Utoljára jogtörténeti könyvet I. éves koromban olvastam el teljesen, igaz, hogy akkor négyszer egymásután. Dumitru V. Firoiu könyve volt a román állam és jog történetéről. Viszont a Springer kiadó történelmi világotlaszát gyakran fellepazom, és kedvelt olvasmányaim közé tartozik a Mezey Barna és Nagy Janka Teodóra által szerkesztett *Jogi néprajz – Jogi kultúrtörténet* című, 2009-ben megjelent kötet.

Erdély jogtörténetének elolvasása után azt mondhatom, hogy jogász számára ez a könyv nehéz, ko-

moly erőfeszítést igénylő, de nagyon hasznos olvasmány, mondhatni: elengedhetetlen olvasmány. A könyvnek a szakmai alaposág mellett nagy erénye a szerzők elfogulatlansága, objektív hozzáállása. Meg van adva benne a dákoknak, ami a dákoké, a fejedelmeknek, ami az övék, a császár és a szultán sem maradt ki, és a különböző etnikumok szerepe egyaránt figyelembe van véve a jogintézmények kialakulásának bemutatásában.

Harminc évvel ezelőtt álmodni sem mertem volna, hogy Erdélyben olyan történelemkönyvet adnak ki, amelyben ötven egymást követő oldalon dák és hun jogtörténetről értekeznek. Igaz, hogy a dák jogtörténetből inkább a római jogi ismereteimet frissítettem fel. A hunokkal és gepidákkal kapcsolatban viszont új információ volt számomra az Ardarikingekről szóló rész.

A fentiekből is kiderül: a könyv nem mindig foglalkozhatott csak Erdély területére vonatkozó jogi intézményekkel, ugyanis Erdély a történelem során több állam vagy birodalom részét is képezte. A szerzők szakértelmének köszönhetően viszont felszínre kerülnek az erdélyi szabályozási és jogalkalmazási sajátosságok. Olvasás közben jöttem rá, hogy ezt a könyvet az is megérti, aki nem ismeri mélyrehatóan Erdély történelmét, sőt megkockáztatom azt az állítást is, hogy az is boldogulni fog vele, aki ezen a könyvön keresztül szeretné megis-

merni Erdély történelmét, mert a jog alakulásának történelmi és társadalmi kontextusát tömören és érthetően mutatták be a szerzők.

A kötet három pozitívumát emelném ki. Az első a *szakmai alaposág*. A szerzők szintjén olyan nevekkal találkozunk, mint Mezey Barna, Horváth Attila, Nánási László, Kisteleki Károly, akik jelentős tudományos tevékenységet fejtettek ki ezen a területen, de nagy örömmel nyugtáztam, hogy a 17 szerzőből nyolcan erdélyiek, heten a Sapientia EMTE oktatói, munkatársai, és ha az oldalszámokat, a terjedelmet nézzük, a mű nagyobb részét ők írták. Például az első világháború utáni rész 98%-ban erdélyi szerzők műve.

Annak ellenére, hogy összesen 17 szerzőről beszélünk, a könyvnek kielégítően egységes mű hatása van, és ez a kilenc szaklektor munkáját is dicséri. Egy dakota közmondás azt mondja: „Egy tölgyfa tetejére két módon lehet feljutni, vagy ágról ágra halad feljebb az ember, vagy ráül egy makkra és vár.” A mi szerzőink az első lehetőséget választották, az erőfeszítését.

A kötet könyvészete rendkívül gazdag, magyar, román, német, latin és angol nyelvű. A jogintézményeket alaposan tárgyalja, a megjelenési logika sorrendjében: a könyv a közigazgatási-államigazgatási jog intézményeiből indul ki, figyelembe veszi a bíróságszervezés fejlődését, majd a polgári és büntetőjogon át eljut családi joghoz, az anyakönyvekhez és telekkönyvekhez, a kereskedelmi joghoz és a munkajoghoz, de nem sajnálja a kitérőt például a kollektivizálás jogalkotására sem. Ugyanakkor a könyvből nem hiányoznak a kisebbségvédelemre vonatkozó utalások – szerepel benne a Nemzetiségi Statútum,

a Magyar Autonóm Tartomány, az ingatlanok visszaszolgáltatásának kérdésköre, de a privatizáció témája sem hiányzik belőle. Sőt a penológia vagy büntetésvégrehajtási jog területét is érinti a mű, és itt Kézdiszék szülöttjeként, valamint gyakorló ügyészként nagy örömmel olvastam például a 302. oldalon a Főkormányzék Kézdivásárhely városának címzett 1791-es leiratát, amely megiltotta, hogy a rabokat vétkükért fülük levágásával büntessék.

A kötet tárgyalja a mérföldkönek számító eseményeket, témákat, elméleteket. A vonatkozó fejezet szerzője a kettős honfoglalás elmélete mellett zárkózik fel. A könyv foglalkozik a Tripartitum jelentőségével a magyar jog fejlődésében (231, 251. oldalak) és ugyanakkor iránymutatást ad az Approbaták és a Kompillaták területén is. A kötet kitér a székely jogtörténetre, de nem hanyagolja el a szász önkormányzatok szabályait sem, és nem próbálja tagadni a román kenézségek létét sem, jogi szempontból vizsgálja az 1848-as és 1868-as egyesületeket, szól a kodifikációs törekvésekről (itt külön ki kell emelni az 1810-11. évi kolozsvári országgyűlés büntető kódexének témáját, lásd a 306. oldalon).

A szerzők fontosnak tartották a jogtudomány és a jogi oktatás történetének beemelését is. Nincs elhanyagolva a könyv tárgyának nemzetközi összefüggésbe való helyezése sem. Így például olyan nemzetközi jelentőségű jogtudósok tanaival is vizsgálják a szerzők az erdélyi eseményeket, mint Hugo Grotius vagy Jean Bodin. Ugyanakkor számomra, nemzetközi közjogi érdeklődésemnek köszönhetően csemegének számított a nemzetközi szerződések bemutatása a Porta

adhnáméjától mint nemzetközi jogi egyoldalú megnyilvánulástól a nyugati diplomácia eszközeiig (196–197. oldalak).

Nem utolsósorban a szakmai alaposságot növelik a helyenként beékelte kronológiák valamint az ábrák és térképek.

A kötet második erénye a *naprakészség*. A könyv büntetőjogi vonalon 2014-ig terjeszkedik, míg a magánjogi síkon a 2011. év a befejezési dátum olvasatomban, vagyis a hatályos törvénykönyvek jelentik azt a pontot, amikor a tételes jogi területeknek átadják a szerzők a vizsgálat fonalát. A könyvészet a legújabb műveket is tartalmazza, és a 64. oldalon olyan régészeti forrásokra is történik hivatkozás, mint például a zsuki Tetarom III. ipari park építésekor pár évvel ezelőtt előkerült leletek. A naprakészség biztosítását a kutatási műhely tagjainak potenciáljában látom, mert vannak olyan szerzők, akik még nem múltak el negyvenévesek, és remélem, hogy még hosszú időn keresztül pallérozhatják és napirenden tarthatják ezt a művet.

A harmadik pozitívum az *elfogulatlanság*. Ez a mű nem követi a román többség történelemíróinak a szokását, akik szándékosan egyoldalúan közelítenek meg minden olyan témát, amely a magyarokra vonatkozik (16. oldal), és ez akkor tudatosult bennem, amikor Cassius Maniu nevét megpillantottam a kolozsvári jogi kar felsorolt oktatói között. A szerzők láthatóan a tudományos tárgyilagosságnak hódolnak, és nem a történelemhamisítás méltóságtalan elfogultságának.

Ugyanakkor tárgyilagos szeretnék maradni, és néhány negatív megjegyzésem is van. Mulasztás, hogy a könyv nem rendelkezik név- és tárgymutatóval, habár a fejezetek végén megjelenő kulcsszavak próbálják kompenzálni ezt a hiányt. A 6. fejezet valamivel nehezebben olvasható, mert kronológiailag gyakran visszaugrik az idősíkok között, ahogy egy-egy jogterület, jogág történetét tárgyalja. Szakbarbárként észrevettem az uniós jogra való utalások hiányát, habár az EU-s csatlakozásra történik utalás a műben.

Végezetül felvetődik a kérdés: miért van szükség Erdély jogtörténetére? Egyrészt azért, mert erdélyi identitásunk, jogász felkészültségünk kiteljesítéséhez elengedhetetlen ennek tanulmányozása, másrészt azért, mert létezik/létezik egy erdélyi jog, ez egy realitás, ugyanis már a Hármaskönyv is elismeri az erdélyi jog másságát (160) és 1526–1690 között létezett egy Erdélyi Fejedelemség, amelynek a joga kizárólag erdélyi törvényhozásból származott, harmadrészt azért, mert jelenleg újra létezik erdélyi (és legalább részlegesen) magyar nyelvű jogászképzés, amely során át kell adni ezeket az identitásképző ismereteket az utánunk jövő generációknak. A jogászképzés terén külön ajánlom az olvasónak a könyv 7. fejezetét, amelyben az erdélyi jogi oktatás történetét leltározza fel az egyik szerző, és ahol a néhai tanárok nevei is etnikai hovatarozásuktól függetlenül szerepelnek.

Fábián Gyula